

META FRAR TILEF RASU

Moħtar lil Frar tas-sena 1936 li għadda bi bnazzi liema bħalu.

Dak inhar li għodu għodu kellu jiġi jżurni l-ħabib tiegħi sebħet ġurnata sabiħa kemm tista' tkun għalkemm kienet il-għoxrin ġurnata tat-tieni wieħed mit-tnax l-aħwa tas-sena. Billi Frar għandu fil-ħirejjet u l-qwieli tagħna l-laqam ta' fawwar, jien lil dax-xahar, tul il-ljeli keħnin u jcaqcaqu bir-ragħad u s-sajjetti, min jaf kemm drabi ħlomtu ġorf kbir li jiflaħ fuq spallejħ il-btieti tal-ilma tas-sema kollu, jonkella ġorf imgeżwer f'kabbozza biex jilqa' l-bard, imħabbat ħafna mhux ħilief jaqla' l-maksar mill-kanali tat-tisqija, u jferragħ l-ilmiet issa fuq naħa issa fuq oħra u jxabba' r-raba' kollu u jfawwar il-ġwiebi. Minn għand il-bdiewa Frar qala' tiffir aktar milli jistħoqqqu. Imma kien hemm żewġ tajfiet ta' nies li ma kenux jaħmluħ u mhux ħilief jixtequlu l-ħisara u dawn kienu x-xjuħ tal-Ingieret li l-bard mhux biss jagħmel bihom imma jibqa' sejjer bihom ukoll, u n-nies ta' ġol-ibliet li jobogħdu l-għeluq ta' ġod-dar u jkunu f'sikkithom meta jiccaċcraw fit-triq biss. Ikollu ngħid li dis-sena Frar xeba' jaqla' t-tmaqdir ta' dawn in-nies; u, għajjur li hu, għamel waħda minn tiegħu, neza' l-kabbozza ħoxna xitwija minn fuq ġismu u libes il-liba rqiqa ta' April, ix-xahar ħelu tar-rebbieġħa. Bħal sieku ried iġħid: "Kos, mhux April biss għandu d-dritt jagħmel bnazzi!".

Il-bdiewa mgħaddba ll riedu x-xita gemgmu "Din is-sena Frar tilef rasu!"

U fuq għaqbiet, għelieqi, iġbla, djar u knejjes nizlet ta' kull filgħodu għal-għoxrin darba xita—mhux tal-ilma imma ta' dawl šhun; u l-għasafar tal-bejt, il-ħbieb tagħna ma' tulek ja sena, għoxew bil-ferħ. L-għammiel ħabbar lil martu, "Ser ikollna sena libiena; u għwinħajna u riġlejna ma jibbesux bil-ksieħ li ġġib magħħa sena milwiema." Wieġbet l-għasfura "Dan Frar mhux soltu tiegħu. Sgur tilef rasu. J'Alla qatt ma jerga' jsibħa!"

Iva, Frar tilef rasu, neħħa l-buli li kien jiġi bihom ta' kull sena; u għax Frar neħħa l-buli, jien li bħalu ħafna drabi zammejt il-geddum mal-ħajja għal xejn b'xejn, qtajt li nneħħi l-buli tiegħi wkoll li kont drajthom daqs il-liba li nxidd kuljum. u bħalu għidit: Fl-aħħar mill-aħħar jien ukoll għandi d-dritt inkun ferħan.

F'daqqa waħda l-bnazzi tas-sema ikħal daqs in-nir daħaġ f'qalbi, nifs ta' arja ġdida mlieli sidri, u fi mnifsejja telgħet ir-riħa tal-art šhuna u tal-ġnejniet mgħottija bil-weraq imwaqqa'.

F'din il-ghodwa li qed nithaddet fuqha, l-isbañ għodwa fost l-ghodwiet l-oħra kollha, malli berrajt it-tieqa, ziffa ħajja, tist-ħajjilha tfajla nebbiexa, dahlet tiġri ġewwa l-kamra tiegħi tonfoħ 'l hawn u 'lhinn, ittajarli l-karti u tħabbilli xagħri, tberridli wiċċi u għonqi b'nifisha jfuh bil-trisk ta' l-arja nadifa u t-tira ta' l-art imniddija u mbagħad, onfoħ u onfoħ sa fl-aħħar irnexxielha twaqqagħli l-kappell minn fuq l-utiet. Ikolli ngħiċ imbagħad dil-ħalja ziffa smajtha tidħak bija biex tinbixni. Rajt li kellha qalb iċ-ċajt, iddurli 'l hawn u 'l hemm ma tidherx u biex ma nħallilhiex fejn toqgħod tilgħabli tal-mistohbija, għalaqt il-bieb ta' biswit it-tieqa. Minn bejn ix-xquq smajtha tingħi donnha ħadet għaliha.

Imma barra hi baqgħet imqarba xorta waħda, issaffar kemm kemm bejn il-weraq wiesgħa u mqasqas tal-banana u l-friegħi rqaq għerja tar-rummiena donnha trid tagħmilha ta' għasfur. Tgħaxxaqt inħares lejha, inħoss li hi x'imkien jew aħjar kullimkien u madankollu ma nistax naraha. Ma stajt ma nistħajjilhiex xi ħaġa ħajja, ħajja daqs tfajla mqarba tal-lum, tfajla minn dawk li jaqtgħu xagħarhom qasir bħal tas-subien.

B'raši fuq minkbi f'hoġor it-tieqa, qgħadt inħares lejn is-siġar ta' ġol-ġnien li għandna mad-dar. Għidt bejni u bejn ruħi: Il-weraq tal-banana jistgħu dis-sena jibqgħu jafuhulu lil Frar talli tilef rasu. Tabilħaqq li qalbhom mhix f'lokha wisq, u aktarx sfajrin, imma għall-inqas għadhom mal-ħajjin u dis-sirda ta' fil-ghodu taħijhom. Għax li Frar ġie bix-xita u l bard bħal dari kieku faru l-bjar imma huma ilhom li waqqgħu fl-art bħal ċarruta.

Ftakart li s-sena ta' qabel Frar fawwar il-wiedien ma l-ewwel dehra tiegħu; u minn fuq l-għoljiet gelgiela qağħad imbagħad iħares biċ-ċiera lejn id-djar tan-nies mirzuħa u x-xitel miksuru. Għalhekk għidt lil-weraq tas-siġar tal-banana bħax-xjuħ tal-Ingieret ma setgħux ma jfahħrux il-ġenn ta' Frar għax kien ilu aktar minn mitt sena ma jarmi l-kabozza xitwija bħal dis-sena. Kif qalu l-erbat iżmna lil-bnedmin biex Frar ġie bil-bnazzi kellu jissellef libsa tal-ħarir mieles minn għand April, u niżel fid-dinja minn fuq l-iġbla jgħammex bid-dwal u bid-daħk tal-bnazzi ħalli jgħaġġibna. Donnu ried iġħid "Kos jien għax ma rridx ma nagħmelx smewwiet koħol u sħab qishom ġawħar ta' kull sena; għax meta rrid ara kif naf."

Daqs kemm qgħadt naħseb fuq dana u daqs kemm b'għajnejja domt ngħarrex 'l hawn u 'l hinn, il-bidla ta' Frar kollha dahlitli f'demmi u f'ġismi; u jien li s-sena kollha dejjem bi-buli, ħassejtni maħkum ġo fija mix-xewqa kbira li naqbad niżfen u ngħanni. Tabilħaqq, ħassejtni mimli, marsus b'ferħ ġdiċ, għajnejja jarmu d-dija li niżlet ġo fija, u f'riġlejja ħassejt xewqa

kbira li nofirog nigri 'l barra għal beraħ, għal ma' tulkom ja trīqat bajjada. Le, jien ma għarafx iżjed lili n-nifsi u lanqas tad-dar li rawni dak inhar ma għarfuni.

Wahħalt f'raşi li lil-ħabib li kont qed nistenna kelli nagħtih il-ġenn ġdid tiegħi, il-ġenn tal-ferħ tas sema bnazzi li jien ħadt minn għand Frar. Għax bħali dal-ħabib kellu qalbu tqila. Għidli ma' min tagħmilha u ngħidlek x'int.

Malli dan ġie għandi l-ewwel kelma li qalli kienet. "X'nervi! dal-lejl ma rqađt xejn!"

Barra, triehi ta' dawł dehbi mitfi kienu qed iħabbu li, sa ftit iehor, kellha tfigg ix-xemx, xemx bħal dik li fi Frar kienet ilha ma tidher is-snin il-kbar.

"Nervi! nervi!" gerger il-ħabib.

"Nervi?" saqsejtu jien ta' bir-ruħi mistagħģeb. "Nervi! Le!" Għal għarrieda għajjatt. "Viva Frar u n-nervi armihom, irfishom taħt saqajk; inza' l-lisba tal-buli u xidd il-lisba tal-ferħ. Ifraħ, idħak, aqbeż, iżfen, iġģennen.... iġģennen iva bħal Frar; ma tarax dan tilef rasu. - Ejja ttawwallu mit-tieqa ħalli tara kif ma għadux li kien." Il-ħabib nqata u naħseb li f'qalbu qal "Għandu jkun hu tilef rasu." Imma jien aktar ma rajtu jħares lejja b'dawk l-għajnejn saqsieqa aktar infexxejt nidħak, sa ma wahħalt f'raşi li kont qed nigģennen tassew. Kelli ġo fija jithabat l-ispirtu ta' Frar mibdul, il-ġenn tiegħu, il-ferħ wid-dija tal-bnazzi tiegħu.... Viva l-ferħ! Viva l-ġenn mela! Oqtol... oqtol in-nervi... oħnoqhom... thallihomx jieħdu nifs iżjed.... fittixhom fid-dinja kollha u oqtolhom. Ma tarax kif qegħdin iħarbtu l-ġnus kollha.

Milqut minn ħsieb ġdid, xħitt il-ġlekk fuqi, u xuxa u bil-qmis imberrħa fuq sidri, ħirigt ngħaģģel il-barra, bil-ħabib tiegħi miexi wrajha, ma jafx x'jibda jaħseb.... 'il barra 'l barra.... qalb l-egħlieqi, ħada l-baħar fejn wieħed jista' jara sewwa x-xemx tielgħa.

Wasalna f'xatt il-baħar. Hawn ġejna wiċċ-imb-wiċċ mal-aqwa tliet ħwejjeġ kbar, kbar daqs ir-ruħi, li fost ir-reħja tal-ħwejjeġ bla ħajja hi biss thosshom u tifhimhom. Dawn it-tliet ħwejjeġ kbar huma s-sema ta' bla tarf, ikħal, il-baħar u l-art. Lejn il-Lvant minn ġox-xefaq kienet dak il-ħin tielgħa x-xemx, ħamra nar, ħamra daqs id-demmu, u l-baħar imriegħed ta' fejnha stħajjiltu deheb maħlul qed iraxxax bil-kotra minn fuqha, ħamra daqs it-tagħbi porpra tal-iġna qodma ta' Sidun. Sikta, ħemda, kobor, eh, il-ġenn ta' Frar mħux ġenn tal-boloh; jaf x'inhuma l-ħwejjeġ sbieħ u għalhekk mela dis-sena rema l-kabozza tal-bard. U żgur! Fejn dari jiġi b'sema sabiħ bħal dan dejjem bil-buli, riekeb fuq xi raff sħab iswed u jkarwat

ir-ragħad u jfaqqa' s-sajjetti donnu jrid jinfexx fid-dinja u jagħmilha trietaq. Għandu raġun. Kemm idum sejjer hekk! Sewwa tbiddel. Fl-aħħar mill-aħħar għaliex it-tifhir kollu għandu jaqilgħu April biss?

Sa dak il-ħin il-ħabib quddiem il-kobor tal-baħar kaħlani u mħarref lejn ix-xefaq, ma kienx għad qalli kelma.

Sebqitna f'dawk l-inħawi raħħala żagħżuġha. Il-għanja tagħha wəslet sa fejna bħal baħrija tar-risq:

Ix-xemx telgħet, qalb ta' qalbi.
L-għalqa qamet, xi sbuħija!
Jien imlejtlek bomblu għana
Mill-għajn bajda taż-żgħużija.

Il-ħabib ma ntebaħx mill-ewwel li hu wkoll ftit ftit beda jittieħed bil-ġenn tiegħi, il-ġenn li jien qablu kont ħadt minn għand Frar. Xuftejh tbexxqu u "xi sbuħija!" gerger "qisni kos! ma għextx f'dinja!"

"X'inhu? saqsejtu".

"Għandi għoxrin sēna", tenna "u qatt f'għomri ma rajt ix-xemx tielgħa, u qatt baħar bħal dan ma rajt u l-anqas dil-ħemda ma ħassejt madwari."

Ma wegibtx; imma maħruġ minni n-nifsi bil-ferħ ta' dak il-bnazzi bqajt inħares lejn ix-xemx, naraha tqajjem il-ħajja qajl qajl. L-ilwien xterdu magħha fuq kollox sa' fuq iż-żrar ta' taħt riglejna wir-ramel donnu frak tal-gawħar; u aktar ma għadda l-ħin aktar dawn l-ilwien bdew jiċċaraw. Ir-riħ ġieb l-ħsejjes tal-belt fil-qrib. Il-ħabib qal "Il-Belt qamet; imma l-belt ma toħroġx tara x-xemx tielgħa." Jien ergajt ma wegibtx.

Wara ftit, "Qed inħossni bniedem ieħor" tenna l-ħabib donnu lilu n-nifsu. "Għandu jkun tlift rasi. Fejn huma n-nervi li kelli! Itteħidt minn Frar. Qed inħoss ix-xewqa nagħmel li għidti... niżfen... ngħajjat... nidħak...."

Jien bit-tbissima f'għajnejja, mera ta' ruħ bla sabar "Nervi!" ergajt staqsejtu "armihom... isħaqhom taħt saqajk, għaffiġhom bħal lifgħat tas-semm".

"ħabib" tenna dak, "Fħimt lil Frar. Fħimt lilek. Mil-lum il-quddiem nibdew niġu naraw ix-xemx tielgħa ta' kull fil-għodu".

"Iva" wegibtu "niġu, imma bħal ma għamel Frar dis-sena nagħmlu aħna f'dax-xaħar u l-oħrajn u x-xhur ta' snin oħra. Ninzġhu l-kabozza tal-buli darba għal dejjem, u nxiddu l-libsa sabiħa ta' April, il-libsa tal-bnazzi".

Dak in-nhar it-tnejn dħalna lejn il-belt, mibdula; wiċċna u għajnejna kien għad baqgħallhom id-dija tad-daħk ġo fihom. In-nies li kienu jafuna dejjem bil-geddum stagħġbu. Minn

dak inhar 'l hawn il-ġenn ta' Frar qatt ma kienet u daqs kemm drajna nkunu ferħana fil-beraħ tal-arja u x-xemx l-anqas għadna nafu kif tagħmel il-geddum. Bejnietna sikwit ngħidu illi kieku n-nies tad-dinja jkunu b'liġi mġegħlin iqumu ta' kull fil-għodu jaraw ix-xemx tielgħa qrib l-egħlieqi u qrib il-baħar, kieku fid-dinja jkun hawn inqas nies biñ-nervi u għalhekk aktar ħbieb u inqas kanuni u sottomarini u gassijiet u xkubetti. Iva, id-dinja għandha bżonn tax-xemx. Mis-sfurija tagħha tara li demmha marid; u dejjem bin-nervi, l-anqas taħmel lilha nfisha, ma xxomx ħilief rieħa ta' balal u ma tismax ħilief ċaqċiq ta' xwabel. F'Geneva, il-Palazz tal-Ħaqq, hemm wisq nies morda bil-mibegħda u suspetti u rgħiba. Uff! X'buli għandha d-dinja. Jekk ma' għadx tispicċaha ħażin!

J'Alla d-dinja tittieħed mill-ġenn ta' Frar bħalma ġara lilna.